

Математична освіта є важливою складовою загальноосвітньої підготовки. Місце математики в системі шкільної освіти визначається її роллю в інтелектуальному, соціальному та моральному розвитку особистості, розумінні будови і використання сучасної науки і техніки, нових інформаційних технологій, сприйманні наукових і технічних ідей, формуванні наукової картини світу і сучасного світогляду. Математика є опорним предметом при вивченні суміжних дисциплін (фізики, хімії, інформатики, біології, географії, економіки, креслення), тому без належної математичної підготовки неможлива повноцінна освіта сучасної людини.

Просторове мислення, як відомо, є складовою частиною чуттєво-образного мислення і не є апіорі визначеним, запрограмованим від народження. Воно формується в процесі індивідуального розвитку людини. Просторове мислення виникає в надрах практичної потреби орієнтації на місцевості, серед об'єктів матеріального світу. Однією з основних цілей вивчення стереометрії є усвідомлення учнями структури логічної побудови цього розділу. Обов'язковим завданням є розвиток логічного мислення просторової уяви, абстрактного мислення школярів, а також ілюстрація зв'язку геометрії з реальним життям.

Отже, науковий світогляд відомого вченого формувався під час роботи над підручником з геометрії для учнів загальноосвітніх закладах. У ході наукового пошуку з'ясовано, що основними ідеями О. В. Погорєлова були спрямовані, переважно, на розвиток формально-логічного мислення, на оволодіння способами побудови однозначного контексту. Науковець наголошував на тому, що математика є опорним предметом при вивченні суміжних дисциплін, тому без належної математичної підготовки неможлива повноцінна освіта сучасної людини, учні мали змогу сформулювати в себе ту чи іншу систему мислення. Підручники були побудовані таким чином, що кожний учень мав змогу обирати власний рівень складності.

Список використаної літератури

1. Аминов Ю. А. О геометрических работах А. В. Погорелова [Текст] / Ю. А. Аминов // Український математичний журнал. – 2007. – №8. – С. 1116–1130.
2. Борисенко А. А. А. В. Погорелов – математик удивительной силы. – www.mechmath.univer.kharkov.ua.
3. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття. – К., 1996. – С.5.
4. Смирнов А. Гранд геометрии // Зеркало недели. – №3(428) 25 – 31 января.
5. Соболевский В. И. В геометрии – навсегда [Текст] / В. И. Соболевский // Университеты. – 2008. – Альманах. – С. 120–130.

Юлія Ткаченко

СОФІЯ РУСОВА ТА ЇЇ ВНЕСОК У ВІТЧИЗНЯНУ ПЕДАГОГІКУ

Значні зміни у освітньо-виховному процесі, які відбулися протягом останніх століть, диктують потреби в необхідності перегляду підходів до національного виховання, тому важливого значення набувають особливості вимог до дошкільного виховання.

Гідний внесок у розвиток дошкільного виховання зробила Софія Федорівна Русова (1856-1940 рр.) – український педагог та громадська діячка, літературний критик, а також одна з піонерок українського жіночого руху. Ретельне вивчення появи такої педагогічної постаті, як Софія Русова, дає можливість забезпечити та розвинути широке впровадження нових підходів до організації дошкільного виховного процесу.

У ході дослідницького пошуку було виявлено, що найбільше прижиттєвих публікацій про Софію Русову з'явилося у 20 – 30 рр. XX ст. узахідноукраїнських часописах. Л. Білецький, У. Кравченко, Д. Дорошенко, Н. Дорошенко, О. Дочумінська, А. Животко, К. Малицька, М. Омельченко, М. Рудницька, М. Шаповал, Я. Ярема та ін. висвітлювали основні

етапи життя і праці Софії Русової, як взірця для наслідування молодшими поколіннями організаторів та учасників національно-культурного руху в умовах відсутності власної держави, а також наголошували на її внеску у розвиток національної освіти і педагогічної думки.

Метою даної статті є висвітлення діяльності Софії Русової та впровадження в сучасну систему виховання її основних принципів та напрямків дошкільного виховання.

Софія Русова свою невтомну педагогічну, наукову та громадську діяльність спрямувала на розробку концепції національної освіти й виховання. Педагогічні погляди С. Русової викладено в її фундаментальних працях: "Дошкільне виховання", "Теорія і практика дошкільного виховання", "Дидактика", "Сучасні течії в новій педагогіці", "Роль жінки в дошкільному вихованні", "Моральні завдання сучасної школи", "Єдина діяльна (трудова) школа", "Нова школа" та ін. На жаль, низку педагогічних творів С. Русової ще не опубліковано, наприклад: "Соціальне виховання, його значення в громадському житті", "Практичні поради до виховання дітей", "Національна школа у різних народів", "Середньовічні університети".

Цей простий перелік робіт віддзеркалював основні напрями педагогічних пошуків та великий внесок Софії Русової в українську педагогічну думку. Її праці свідчать про те, що в системі національної освіти й виховання надзвичайну увагу приділено дошкільному вихованню, яке, на думку авторки, є мостом, що перекидається між школою та родиною. Саме в цей період закладаються цілісність особистості, її життєві прагнення й нахили.

С. Русова розробляла методику навчання і виховання дітей: досліджувала проблеми розвитку рідної мови й мовного навчання, науки чисел, морально-соціального виховання, підготовки педагогічних кадрів тощо.

Софія Русова не визнавала альтернатив національному вихованню: тільки воно забезпечує кожній нації найширшу демократизацію освіти – коли творчі сили не будуть покалічені, а навпаки – дадуть нові оригінальні, самобутні скарби для вселюдського поступу. Національне виховання через пошану і любов до свого народу зародить у дітях пошану і любов до інших народів і тим приведе нас не до вузького відокремлення, а до широкого єднання й світового порозуміння між народами та націями.

С. Русова розглядала навчально-виховний процес у школі в єдності, зазначаючи, наприклад, що окремо виховувати моральні якості неможливо. На її думку, моральне виховання має пронизувати все навчання, все життя. Провідним методом виховання Софія Русова вважала гідний для наслідування приклад дорослих і всього оточення дитини.

Основне завдання педагога – розвиток самостійності дитини. Софія Русова стверджувала, що треба не вчити дитину, не давати їй готові знання, хоч би й початкові, а більш усього збудити її духовні сили, розворушити цікавість, виховати її почуття, – щоб очі дитини вміли бачити, вуха дослухатися до всього, рученята вміли заходжуватися й коло олівців, і коло ножиць, і коло глини, і коло паперу.

Концепція національної системи освіти та виховання С. Русової має надзвичайну актуальність для розбудови національної системи освіти в сучасних умовах. Заповітом і наказом звучить її звернення до сьогоднішнього покоління: "...Народ, що не має своєї школи, попасає задніх, йому замкнено двері до пишного розвитку своїх культурних сил, він засуджений на пригноблене становище, на постійне вживання чужого хліба; живе він не по своїй живій думці, а чужим розумом. Такому народові, який не має своєї школи й не дбає про неї, призначені економічні злидні й культурна смерть. Ось через що сучасним гаслом усякого свідомого українця мусить бути завдання: рідна школа на Вкраїні" [3, с. 323].

У праці "В дитячому садку" С. Русова виділяла основні вимоги до українського дошкільного закладу:

- він має організовуватися на наукових засадах відповідно до сучасних принципів психології та педагогіки;
- має бути пройнятий національним духом, ідеєю праці;
- велике місце належить відводити природознавству та мистецтву, особливо народним творам;

- моральне виховання дітей повинно будуватися з урахуванням національних рис народу;

- виховання в дитячому садку має відповідати соціально-культурним вимогам часу, проте за характером виховної роботи дитячий садок є вільним, незалежним від тих чи інших офіційних вимог, він має бути самостійною суспільно-педагогічною організацією.

Необхідно пам'ятати, що те виховання, яке ми даємо дітям сьогодні, широко відіб'ється завтра у всьому характері нашого національного життя.

Важливим завданням виховання у дитячих закладах можна назвати розвиток творчих здібностей. С. Русова зазначає, що збудженню творчих сил дитини неабияк сприяють засоби, які найбільш поширені у даній місцевості (тобто вироби з дерева, глини, декоративний розпис, мереживо, вишиванки тощо). Також разом з цим необхідно прилучати дітей до краси української пісні, проте педагог радить переглядати змісти пісень, які можуть мати небажаний вплив на виховання дитини. Важливим фактором для розвитку дитини є її веселий настрій, життєрадісність, найкраще цьому сприяють танці, ігри, гуморески. С. Русова наголошувала, що дитячі заклади повинні нести любов та радість, діти повинні навчатися без примусу та без крику, в оточенні щирої поваги. "...українська дитина не дуже експансивна, вона вразлива; до неї треба підходити з ласкою, привернути її до себе повагою до її індивідуальності. Треба збудити її цікавість, тоді виявиться талановита вдячна дитина й озветься її глибока чутливість" [2, с. 59].

Поруч з цим Софія Русова працювала над основними проблемами національної шкільної освіти, на її думку школа повинна відповідати потребам держави, рівню розвитку науки та техніки, а також сприяти формуванню національної духовності. Вона наголошувала на розвитку народної школи, як безкоштовної та доступної для всіх дітей, з викладанням рідної мови.

Софія Русова вважала, що школа повинна продовжувати виховання, розпочате ще в дитячих дошкільних закладах, яке побудоване на матеріалах народної творчості, творах найкращих письменників та історії свого народу. Особливу увагу приділяла вивченню природознавства, педагог вважала, що воно має найбільший моральний та естетичний вплив на виховання дитини, дає змогу дисциплінувати розум та привчає дитину до спостережливості.

Софія Русова вперше за всю історію педагогіки порушила питання про створення безперервного національного виховання, яке обумовлюється всією цілісною виховною системою: сім'єю, дитячим садком, школою, позашкільними закладами та різноманітними молодіжними організаціями, стверджувала, що якщо школа не має цілеспрямованого позашкільного виховання, то вона не може дати позитивних очікуваних результатів. Також особливого значення у процесі виховання педагог надавала вчителю, вона висувала до нього високі вимоги: він повинен мати досконалу психолого-педагогічну підготовку, вміти творчо працювати, враховувати індивідуальність та психічні особливості кожної дитини, забезпечувати оптимальний розвиток дітей, виконувати їхню підготовку до суспільного життя і діяльності. Софія Русова стверджувала, що загальний рівень вихователя становлять: рідна мова, наука, культура та духовність.

Розкриваючи шляхи змісту завдань національного виховання, Софія Русова зробила великий внесок у розробку української національної безперервної системи виховання. Її теоретичні положення та методичні рекомендації не втратили актуальності до нашого часу і мають велике значення у розвитку навчально-виховного процесу. Проведене дослідження не вичерпує всіх праць по педагогічній діяльності Софії Русової, що в свою чергу потребує цілісного та системного розгляду її педагогічної спадщини.

Список використаної літератури

1. Борисова З., Машовець М. Подвижница національного дошкільного вихователя / З. Борисова, М. Машовець // Дошкільне виховання. – 2006. – №3. – С. 3-4.
2. Коваленко Є. І. Освітня діяльність і педагогічні погляди С. Русової / Є. І. Коваленко, І. М. Пінчук. – Ніжин: НДПУ, 1998. – 214 с.
3. Любар О. О., Стельмахович М. Г., Федоренко Д. Т. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник / За ред. О. О. Любара. – К.: Т-во "Знання", КОО – 2003. – 450 с.

4. Русова С. Націоналізація дошкільного виховання / С. Русова // Світло. – 1913. – №3. – С.16.
5. Сергєєва В. Ф. Про деякі питання концепції національного дошкільного виховання Софії Русової / В.Ф. Сергєєва // Педагогічний пошук: інформаційно-методичний вісник. – 1996. – №1. – С. 20 -21.
6. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник./ В. В. Ягупов – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

Вікторія Білецька

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЯК ОДИН ІЗ КЛЮЧОВИХ АСПЕКТІВ НОВАТОРСЬКОГО ДОСВІДУ В. Ф. ШАТАЛОВА

Проблема оцінювання знань учнів є однією із найбільш суперечливих у світовій педагогіці, оскільки на сьогодні надзвичайно гостро стоїть питання про якість шкільних знань. Не про ту якість, яка існує виключно на папері, а про ту, яка становить дійсну наукову цінність. Це є невід'ємною ознакою сучасних умов процесу глобалізації та інформатизації всіх сфер суспільного життя. Базовим компонентом навчально-виховного процесу є контроль знань, який націлений на об'єктивне визначення рівня оволодіння учнями матеріалу на кожному етапі навчання. Оцінка здатна регулювати навчально-пізнавальну діяльність, позитивно впливати на її характер, а також бути важливим стимулом у подальшому навчанні.

До проблеми оцінювання знань свого часу зверталось чимало дослідників та педагогів. Серед них С. Френе, який визначав необхідність оцінювання зусиль учня, що були прикладені до виконання завдань, а не кінцевий результат; В.О. Сухомлинський, який висвітлював оцінювання навчальної діяльності учнів у широкому контексті виховання всебічно розвиненої особистості; Ш.О. Амонашвілі – вивчав питання про словесну оцінку знань учнів і запропонував методичні рекомендації по словесній характеристиці знань у початковій школі; М.П. Щетинін, котрий практикував виставлення оцінок наприкінці навчального дня. На сьогодні проблемою оцінювання знань займаються такі вчені, як Шатова І.В., Шестопалов Є.А., Беспалько В.П., котрі розкривають питання впровадження інформаційних технологій в систему оцінювання знань школярів; Барановська О., Бондарчук Л. – питання доцільності 12-бальної системи; Виноградова Н.Ф., яка займається проблемою системи оцінювання знань в початковій школі. Зважаючи на численну кількість досліджень у даній темі, на сьогодні не існує універсальної, загальної системи оцінювання знань.

Особливої уваги на систему оцінювання знань, на нашу думку, заслуговує методика, запропонована донецьким педагогом В.Ф. Шаталовим. Його напрацювання пройшло довгий та важкий шлях випробувань, який підтвердив плідність та ефективність творчого надбання новатора. Тому метою нашого дослідження є розкриття підходу до проблеми оцінювання знань школярів педагога-новатора Віктора Федоровича Шаталова.

Важко знайти педагога, який не мріяв би про можливість регулярного, систематичного контролю та оцінки якості виконання кожним школярем домашніх завдань чи перевірки рівня засвоєння нового матеріалу. Методика В.Ф. Шаталова відкриває реальні можливості для здійснення цієї мрії. Більше того, педагог наголошує на необхідності щоденного усебічного контролю знань учнів. Цей контроль здійснюється у формі письмових робіт і різкого збільшення кількості усних відповідей у різних формах (тиха, магнітофонна тощо). Перевірка знань школярів, при якій в кінці уроку всім роздаються аркуші з опорними сигналами і кожен наступний урок починається з письмового відтворення цих сигналів, стає певною традицією, ритуалом про порушення якого не може бути й мови. Діти доволі швидко адаптуються до такої форми роботи і розуміють її непорушність, а тому виникає необхідність працювати кожен день. За кожен письмову відповідь по відтворенню опорних сигналів виставляється оцінка, яка є певним чином